

ՆՕՔՔ ԵՒ ՆԻՇՔ

Հայ եկեղեցական կենանքի ներկայիս արձանագրելի դեպքերէն է անտարազգայ կաթողիկե կեկեղեցոյ հայ ծէսին պատրիարք Արք. Արփիարեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ Պէյրութի մէջ, 1937 Նոյեմ. 26ին և ընտրութիւնը իր յաջորդին Արք. Աղաշանեանի, որ Նոյն քաղաքին մէջ կատարուեցաւ Նոյեմբեր 30ին, Նոյն ծէսին պատահող եպիսկոպոսաց ժողովին միաձայն քուէներովը, և որ ապա ընդհուպ հաստատուեցաւ Վատիկանէն, ուր նորընտրելի Ս. Պապէն անձամբ ընդունեցաւ պալիւսով, և շուտով վերադարձաւ իր պաշտօնատեղիին:

Մենք ղէպքը կը նկատենք հոս իբրև պատմական եղեղեթիւն միայն, նախորդին մատուցածը ցաւալի անշուշտ և յաջորդին ընտրութեամբը ուրախական: Հանգուեցեալին յուզարկաւորութեան եւ յաջորդին ընտրութեան, օրհուրթեան, հաստատութեան, Եւրոպայ երթուողքովն առթիւ եղած կրօնական և աշխարհական ընդունելութեանց եւ հանդիսաւորութեանց նկարագրութեանց, որոնք լայն էշեր գրուած էին «Քաղաքայէլ»-ի եւ «Հանդէս Ամսօրեայ»-ի մէջ, ռուսարու լայնմտութեամբ աւելի ընդարձակ էշեր նուիրեց առհասարակ հայ մամուլը Սիւրբայ, Եւրոպա, Նիւյոքտոն և արտասահմանի մէջ, ամէն տեղի հը նորագործեց այդ երկու բառերը, ի պատիւ հայ լուսաւորչադաս և համայնքին ուղիմտութեան, այսինքն արդարև ուշադրաւ և լայնմիտ կը գտնենք ազգային եղբայրակցութեան հրապարակային այդ արտայայտութիւնը, հակադրութեամբ այն վերաբերմունքին, զոր հայ կաթողիկէ կղերն անհադուրժելի սառնասրտութեամբ ցոյց տուած է միշտ Հայ Եկեղեցւոյ հոգևոր պետերուն և մեծ դէմքերուն առիթով, անկեալ ներքեւ պատրիարք Վարժապետեանի վախճանէն, մինչև Բարգէն Վեհիկէ յուզարկաւորութիւնը, որ մինչ անձամբ տեսած թէ ի՞նչպէս, երբ եղբայրական թափօր կ'անցնէր Պէյրութի Նոր Մարաշ թաղի իրենց եկեղեցիին առջևէն, ժամատան պատահանները կիւղեւած փակուած էին, ու զանգակ փողացին վրայ երկարող իր աշտարակին մէջ համարացած լուծ էր, սպաւորներու ծովածաւալ բազմութեան վիրշուն չբերելու համար կարծես ցաւակից ծայրի սղար շուռնք մ'իյակ:

Անտուանային հոգեւոյս Օրմանեան Սրբազան ապիկի պարագաներու մէջ սոսիւր էր բուհ. Ալեանց կը գործեն իրենց եկեղեցիին ոգիւն, մենք կը գործենք մերինին ոգիւն համեմատաւ. պարզապէս հարկը կապուել համար հարցը, Բայց երբ որ մը, կայսրի խոսակցութեան մը առթիւ, դիտել տրուեցաւ իրեն թէ ուրեմն ի՞նչ ոգիով էր որ գործեց Կ. Պոլսոյ պապական նորարար Մօնս. Պօսթիլի, որ տարւելին առաջ որ մը Նիկոմիդիայ այցելած միջոցին, ընդունելով տեղւոյն հայոց առաջնորդ հոգեւոյս Յովակիմեան Սրբազանի հը-

րուէրը, եկաւ մեր եկեղեցին, հանցեաւ հայ եկեղեցականներու թափօրով, հայ շուրջառ ղղկեցած և հայկական դաւադան ի ձեռն ի մտաւ Տանարէն ներս և ելլել մինչև բեմ և լուսազարդ խորանին առջև աղօթել և յետոյ ներկայ խուռներամ ժողովուրդին խօսիլ ըրխտունեական սիրոյ վրայ, երբ այսպէս նկատել տուիք իրեն, «դիտարձական աստուածաբանութեան» ևս բուր որ հնարախուրթեանց այնքան վարժ իր միտքը, անկարող՝ պատասխան մը յերկուելու, ցընցեց միայն զուխը աւ անցաւ: Նոյն վարմունքը պիտի ունենար անշուշտ ողբացեալը եթէ ուղջ լինէր և հարցնէինք թէ Նոյն Բարգէն Վեհիկէ յուշարկաւորութեան յաջորդ օրը, երբ Պէյրութի Ս. Նշան եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կ'ըլլար հանգուեցեալին դազալին շուրջ, ուր պիտական և հիւպատոսական ներկայացուցիչներու և Յոյն և ուրիշ եկեղեցականներու հետ եկած էին լատին եկեղեցւոյ կղերէկ ալ չորս աստիճանաւորներ, ինչո՞ւ չէին եկած հայ կաթողիկէները:

Փիտիւնք որ պատասխան չունին իրենք, բայց հատարակաց առած որ պատասխանած է արգէն. «շանք զպապի պապական», կամ, ըստ Օրմանեանի՝ «մենք մեր» իրենք իրենց ոգիւրդ: Այսպէս է որ վարուեցաւ ամէն տեղ հայ մամուլը, և առկա պատիւ միայն կը բերէ, կը կրկնենք, ազգային մայր զանգուածին ուղիմտութեան:

Բայց կայ կէտ մը, որ հարցին կանոնադրական սահմանը կ'անցնէ, և որուն համար չինք կրնար լռել: Բարեկամներ գրեցին մեզի Բարկիւն թէ Աղաշանեան պատրիարքին կողմէ Փրանսական մայրաքաղաքին մէջ երկուց մատուցուած պատարագներուն, Հայ Եկեղեցւոյ զարաց դասն է որ կատարած է երգեցողութիւնը, ինք զպիրներն իրենք է որ, Նիւթիական փրախորութեամբ կամ շուկայիկ բարեկամութեան նկատմունքէ մղուած դացած են այդ ծառայութիւնը կատարելու, արժանի են դիտողութեան և ազգաբարձութեան. իսկ եթէ Հայ եկեղեցւոյ տեղական իշխանութիւնն է որ կարողարած կամ թալաւարած է զայդ, լրջօրէն մեղադրելի են: Երգախումբ չէ զարաց դասը, այլ եկեղեցւոյ պաշտօնեւութեան մաս. ան չէ կրնար իր եկեղեցւոյ ծառայութեան համար ստանձնած իր պաշտօնը կիրարկել առլուր, կաթողիկէները, ինչպէս պատահեցաւ մենք ի Պարսի, աշտանակ մը անգամ ին տար մեզի, պաշտամունքի ստեն գործածելու համար. ի՞նչպէս սիրտ կ'ընեն ուղիւր մենք, ինչ որ իրենք ընաւ պիտի չչտարենի տալ մեզի. ամէն պաշտօն իր ասպարէզին մէջ. պէտք չէ խաղկիկ դարձնել եկեղեցական կարգը, կանոնը ու կապով:

Յովակայից քիչ մը լայն բացուած այս փակագիրն իբրջ, չենք կրնար շուռնելու թէ հանդ. Արփիարեան պատրիարք հայ կաթողիկէ կղերին ամենէն յարգուած ու համակրելի ղէմքն էր արդարև, իբրև մարդ, իբրև հոգևորական և իբրև հայ, իր բոլոր պաշտօնաւորութեանց մէջ, գաւառները եւ Պոլսու, միշտ թողած է լուսազարդ սպաւորութիւնը. ճշմարիտ Հայաստանցի մըն է

